1.PRIJEDLOZI ZA ODRZIV RAZVOJ:

Saniranje zatecenog stanja zahtijeva uklanjanje potencijalnih rizika i unapredjenje kvaliteta sredine sistema upravljanja prostorom, zastitom sredine i ekoloskim rizicima, zahtijeva uspostavljanje odrzavanog sistema.
Neophodno je:
a)Intenzivirati medjunarodnu saradnju u oblasti prostornog uredjenja i zastite sredine, kao vaznih i nezaobilaznih uslova integrisanja u medjunarodnu zajednicu pravovremeno pristupiti otklanjanju drustvenih, ekonomskih i ekoloskih problema, zahtijevanjem odliva kapitala, sto je vec osiromasilo ove prostore; uvesti racionalno koriscenje prirodnih izvora, smanjiti siromastvo, povecati nacionalni dohodak.
b)Kontinuirano dopunjavati i pratiti implementaciju razvojne strategije koja predstavlja iznalazenje sopstvenog puta u smanjenju siromastva , uz usmjeravanje razvojne politike u proizvodnji na ekoloski prihvatljivu i samoodrzivu ;
c)Osmisliti i koncipirati cjelovit sistem upravljanja prostorom i zastitom sredine; promijeniti obrasce potrosnje , izmijeniti nacin zivota, uz posticaj i prenos tehnologija prihvatljivih za covjekovu sredinu; preventivno sprijeciti ili minimizirati rizik odnosno stetu u covjekovoj sredini;
d)Razvojnim i provedbenim planovima omoguciti odrziv zivot stanovnistvu, na prostorima BiH; uskladiti potrbe sa kapacitetom zivotne sredine, pruzajuci jasne mogucnosti razvoja i perspektive u buducnosti;
e)Usvojeni zdravstveni akcioni ekoloski plan shvatiti kao ideju vodilju za zastitu i unapredjenje ljudskog zdravlja,
f)Ostvariti jedinstvene i efikasne instrumente pravovremene kontinuirane kontrole,
g)Utvrditi ekonomske instrumente , uvesti princip da zagadjivaci moraju da plate stete izazvane u zivotnoj sredine, te da javnost dobije aktivnu ulogu u odlucivanju;
h) Donijeti hitne strategije u cilju zastite suma i sprecavanja njihovog odumiranja i devastacije; omoguciti odrziv razvoj planinskih podrucja; sprecavati negativne efekte dezertifikacije i susa;
i)Izraditi smjernice- omoguciti covjekovoj sredini odrzivu proizvodnju u poljoprivredi, uvaziti cinjenicu da su veliki proizvodjaci hrane sa ovih prostora u vrlo nezavidnoj situaciji, da nemaju samoodrziv nivo proizvodnje , te im je i buducnost neizvjesna.

j)Uspostaviti institucionalni okvir za efikasno funkcionisanje upravnog i strucno-operativnog aparata za upravljanje prostorom, zastitu i unapredjenje zivotne sredine,
k)Stalnom edukacijom i demokratizacijom u okviru upravljanja prostorom i zivotnom sredinom kontinuirano jacati uloge osnovnih drustvenih grupa, zena,djece, grupacija mladih,
l)Institucionalno jacati resorna ministarstva, a posebno sektor za prostorno uredjenje i zastitu sredine, strukovna udruzenja,nezavisne strucne institucije cija bi osnovna djelatnost bila placanje i zastita sredine.
Lj)Rijesiti konflikte u oblasti komunalne infrastrukture i usluge koje su znacajno zapustene; donijeti nova zakonska rjesenja. Problem upravljanja prostorom i zastitom sredine prioritetna je i nezaobilazna potreba u izgradnji drzave.Imamo li u vidu stete izazvane ratnim dejstvima, stanje prostornog uredjenja i zastite sredine na terenu, osjeca se hitna potreba za kontinuiranom edukacijom stanovnistva i obrazovanjem ljudi na svim nivoima. Mladim generacijama je neophodno prosiriti znanje i razviti svijest o skladnom odnosu prema zastiti sredine i novim principima organizovanja i upravljanja prostorom.

2.PROSTORNO PLANIRANJE:

Vec 70-ih godina oko 2/3 evropskih drzava bilo je pokriveno prostornim planovima.10 godina iskustva u rjesavanju problema prostornog uredjenja u razvijenim zemljama Evrope, otvorile su politicke probleme, postavile sustinska pitanja drustvenog uredjenja uslovilo je transformaciju prostornog uredjenja ka covjekovoj sredini.Ograniceni prirodni resursi i nuznost ocuvanja ekoloske ravnoteze istice problem zagadjenja sredine (vode,vazduha, zemljista itd.). Prostorno uredjenje je multidisciplinarna oblast koja izucava cjelinu, medjuzavisnost pojava i procesa u odnosima covjeka, razvoja i prostora u istrazivanom obuhvatu. Globalizacija predstavlja sasvim nove prostorne zahtjeve i ponasanje u prostoru.Prostornim planiranjem kroz upotrebu strucnih metoda i sadrzaja rada, odgovoricemo na kompleksne prostorno razvojne potrebe. Uspostavljanje efikasnog lako provodivog zakonodavstva iz oblasti planiranja i uredjenja prostora, zahtijeva pripremu strucnih podloga, provjeru mogucnosti, izradu alternativnih rjesenja, ocjenu strateskog uticaja na covjekovu sredinu. Prostor kao temeljni resurs drzave moramo cuvati i njime pametno i odgovorno gospodariti. Prioritetna aktivnost je izrada planova svih nivoa za cijelu teritoriju,

kadrovskog osposabljavanje, informaticka uvezanost strucnih institucija i organa svih nivoa. Ne smijemo zaboraviti: „... planiranje , kao aktivnost modernih lokalnih vlasti je proces koji se nikada ne zavrsava".
Proces planiranja i implementacije planskih rjesenja traje cijeli zivot. Planirajuci za nova pokoljenja, ispravljamo dosadasnje, sopstvene greske, stecena saznanja u teritoriji i praksi ugradjujemo u nove vizije razvoja...

3.NOVI PRINCIPI UREDJENJA PROSTORA:

Vodeci principi za odrziv prostorni razvoj Evropskog kontinenta zahtijevaju tijesnu saradnju izmedju prostornog planiranja i sektorskih politika koje, kroz svoje zakonske mjere, uticu na prostorne strukture u Evropi.
Cine ih ovi principi:

- Policentrican razvoj, unapredjenje teritorijalne povezanosti kroz uravnotezen drustveni i ekonomski razvoj regiona i unapredjenje konkurentnosti regija (Prostorne odluke i investicije treba bazirati na policentricnom modelu razvoja kako bismo ojacali ekonomska ulaganja uz povecano i snaznije ucesce gradjana i grupa, kao i svih aktera u drustvu zainteresovanih za prostorni razvoj;
- Partnerstvo i povezivanje urbanih i ruralnih podrucja (Razvojem urbano-ruralnog partnerstva na istrazivanoj teritoriji, uspostaviti balans urbane strukture, uravnotezene strukture naselja ,razvoj mreze javnog transporta, zastitu i unapredjenje prirodnog i kulturnog naslijedja;donijeti jasan program za efikasno povezivanje urbanih i ruralnih prostora; uspostaviti i jacati urbane mreze.
- Unapredjenje – ujednacenje pristupacnosti: Kroz razvojne planove sagledati sve aspekte uticaja tih sistema , kako bismo izbalansiranim razvojem razlicitih regija, malih i srednjih gradova, urbanih, ruralnih i izolovanih podrucja popunili tu nedostajucu kariku i uspjesno ih povezali sa velikim transpostnim centrima-koridorima...
- Pristup razvoju informacija i znanju: posebnu paznju moramo posvetiti pristupu informacija, uz kontinuiran razvoj telekomunikacijskih mreza, omoguciti tehnoloski transfer, stalnu edukaciju i sirenje znanja...
- Smanjivanje stetnih uticaja na zivotnu sredinu (politika prostornog planiranja treba preventivno dati doprinos eliminaciji intezivnog djelovanja na zivotnu sredinu...

- Jacanje i povecavanje vrijednosti prirodnih resursa i prirodnog nasljedja (Prirodni resurs su osnova za balans eko-sistema), te moraju biti adekvatno zasticeni.Zadatak politike prostornog planiranja je poboljsanje eko-sistema uspostavljanjem ekoloske mreze,uz posebnu paznju zastite i unapredjenja ekoloski osjetljivih podrucja...
- Unapredjivanje kulturnog naslijedja kao faktora razvoja: Faktor je jacanje ekonomskog i regionalnog identiteta.Potrebno je stalno unapredjenje zastite...
- Razvoj i ocuvanje energetskih resursa (Politika prostornog planiranja mora podsticati efikasnije koriscenje postojecih energetskih sistema koji su prihvatljivi za zivotnu sredinu, uz predlaganje efikasnih mjera smanjenja zagadjenja vazduha, te poboljsanje kvaliteta zivotne sredine ovih prostora...
- Odrziv i visokokvalitetan turizam : Turizam je stimulans i razvojni faktor nerazvijenih regija. Forsira se odrziv i kvalitetan turizam, izbalansiran sa kapacitetom prirode.
- Ogranicavanje uticaja prirodnih i drugih nesreca (katastrofa):- Zemljotresi, poplave, sumski pozari, klizista, olujni naleti- samo su neke od katastrofa koje svake godine ostavljaju teske posledice na ekonomiju, pejzaze i odnose brojne ljudske zivote na ovim prostorima. Treba nastojati da ogranicimo stete, te da ih iucinimo manje ranjivim za naselja i stanovnistvo. U procesu koriscenja zemljista i izgradnje jedna od vjestacki stvorenih katastrofa ovih prostora je zagadjenost minsko-eksplozivnim sredstvima . Ovakvom zemljistu je neophodno posvetiti posebnu paznju, dati prioritet, uraditi akcioni plan aktivnosti, preventivno informisati javnost kako bi se izbjegle nezeljene posledice.

4.ELEMENTI KOJI NARUSAVAJU ODRZIVOST:

Analizom istrazivanih obalsti uoceni su odredjeni problemi koji narusavaju odrzivost, a to su:

- Nedostatak azurnih geodetskih podloga,nepostojanje informaciono-dokumentacione osnove o prostoru, nepostojanje presjeka stanja o tome sta je legalno, a sta nelegalno izgradjeno u prostoru;
- Neusaglasenost zakonskih rjesenja,tehnickih propisa,preklapanje nadleznosti,losa prakticna primjenjivost;
- Deficit prostorno- planske dokumentacije

- Slaba osposobljenost domacih kadrova za timski rad, nedovoljan dotok informacija, standarda, kontrole kvaliteta, savremenih tehnologija...
- Migracije stanovnistva sa prostora koji imaju stagnaciju u razvoju, starenje stanovnistva u tim podrucjima, demografska ugrozenost, napustanje stalnog boravka radno aktivnog stanovnistva , zapustenost sela i industrijskih podrucja...
- Neuravnotezenost putnog, zeljeznickog, rijecnog i drugih vrsta saobracaja, ugrozenost prirodnih i kulturno vrijednih podrucja,voda, zemljista...
- Nezakonita (crna, divlja, bespravna) gradnja i druge aktivnosti direktno uticu na provodivost planskih rjesenja...
- Nedostatak strukovnih asocijacija, nizak stepen medjusobne sardanje i povezivanja u zajednickim aktivnostima

Uoceni elementi koji narusavaju odrzivost mogu posluziti kao polazna osnova za ocjenu stanja na istrazivanom prostoru.

<u>5.UKLANJANJE NEGATIVNIH ELEMENATA:</u>

Predlazu se odredjene aktivnosti, kojima bi se uklonili elementi koji ugrozavaju odrzivost, a to su:

- Uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema o prostoru na nivou entiteta (evidencija nekretnina, zemljisni katastar, katastar nekretnina, zemljisna knjiga, evidencija pravnih obrazaca). Za pravilno uredjenje i planiranje prostora potrebna je izrada azurnih geodetskih planova. To zahtijeva formiranje posebne institucije za prostorno odrziv razvoj, kao vanresorskog tijela ,jer su ove vrijednosti kapitalne za svaku drzavu.
- Pokretanje inicijative za donosenje novog zakona o planiranju i gradjenju uskladjenog sa pozitivnim iskustvima EU.
- Izrada i usvajanje planova za cijelu teritoriju, uz konstantno ucesce javnosti u svim fazama planiranja, te ciljano postizanje veceg stepena dostupnosti i provodivosti, stvarajuci adekvatne trzisne uslove u svim oblastima i nivoima, podici kvalitet, donositi efikasne, fleksibilne, lako provodive planove, na principu timskog rada i partnerstva.
- Pruziti pomoc i podrsku Bolonjskom procesu, u obrazovnim institucijama analizirati implementaciju Bolonjske reforme u BiH, koja je aktuelna tema na mehanizmu uspostavljanja modela „ucenja cijelog zivota“. U praksi, to znaci aktivno ukljucivanje studenata i kontinuirano obrazovanje postojecih kadrova, upoznajuci ih sa novim strucnim metodama i

standardima. Potrebno je aktivno raditi na podizanju drustvene odgovornosti, ekoloske svijesti i ukljucivanje javnosti.

- Formirati strukovne asocijacije (udruzenje arhitekata, prostornih planera, gradjevinskih inzenjera, tehnicara), sa ciljem medjusobnog povezivanja, podizanja kvaliteta i ravnopravnog ucesca nasih strucnjaka na teritoriji Evrope i sirom svijeta;
- Kompromisno i sveobuhvatno upravljati prostorom na svim nivoima vlasti, postujuci principe saradnje, partnerstva, jasnih vizija odrzivosti itd.
- Ukljucivanje istrazivane teritorije u medjunarodne tokove, u skladu sa vodecim nacelima za odrziv prostorni razvoj Evropske unije.

d

6.INFORMACIONO-DOKUMENTACIONA OSNOVA

Formiranje informaciono-dokumentacione osnove je polazna osnova za prostorne evidencije unutar dijagrama faznog formiranja jedinstvenog informacionog sistema o prostoru. Poslovi organizovanja, vodjenja, kontinuiranog razvoja jedinstvenog informacionog sistema, poslovi su od posebnog interesa.Izradom i azuriranjem informacione osnove o prostoru, stvaramo neophodne preduslove za njegovo kvalitetno planiranje, projektovanje i uredjenje.Sva pitanja ucesca javnosti, zainteresovanih lica u postupku, trebalo bi izreci u procesu pripreme, izrade, usvajanja provedbenog planskog dokumenta-Plana. Tehnicku dokumentaciju-Projekat, na osnovu kog se dobija odobrenje za gradnju potrebno je osloboditi velikog administriranja i svesti ga na strucne priloge.Takodje, treba ujednaciti tehnicki nivo obrade uz sustinski kvalitativan pomak u izradi projekta, sto se definise Pravilnikom o sadrzaju tehnicke dokumentacije.Trenutna zakonska resenja u oblasti prostornog uredjenja predstavljaju prelazni, neophodan korak. Time se stvaraju preduslovi, obezbedjuje postovanje zakona, omogocuje planirani iskorak, pokriva celokupna teritorija zakonom propisanom prostorno-planskom dokumentacijom, ostvaruje napredak za buducnost...

7. SVESTRANO PLANIRANJE

Se u nekim zemljama definise kao “smisao plana radi pokazivanja razvoja koj koristi zemljiste,u cilju da se maksimizira opsta korist,a onda da se osigura srastanje u plan.”
Od tehnika koje se koriste su,uglavnom,one popisno-geogetskog karaktera I sasvim jednostavne analize dok tehnika kao takva nije mnogo naglasena.Neki definisu funkcije svestranog planiranja kao:

1.stvaranje nekog generalnog urbanistickog plana koji moze da vodi namjere planera-specijalista.
2.Ocjenu predloga specijalista-planer u svjetlu generalnog plana.
3.Koordiniranje planiranja specijalistickih biroa tako kako bi se osiguralo da njihovi prijedlozi ojacaju jedan drugog za dalji javni interes.
Po nekima ovaj pristup se poistovjecuje sa tradicionalnim planranjem koje je “tezilo da bude po tjelokrugu prostorno-fizicko odvojeno od odlucivanja a tehnicki i administrativno-primitivni”.
Svaki sektorski doprinos mora da se uklopi u siru cjelinu kompleksnog razvoja-mogla bi biti fundamentalna stvar na putu ka integrisanom razvoju.To znaci da ”sektorska akcija sa shvatanjem kompleksnosti razvoja daleko je pozeljnija nego sektorska akcija bez ikakve svjesti o tome.”
Na izlozeni pristup svestranog /tradicionalnog planiranja razvilo se nekoliko koncepcija proesa planiranja prostora.To su: strukturno planiranje,sistemski pristup,advokatsko planiranje.

8.STRUKTURNO PLANIRANJE

Struktura ili strategija planiranja je vise orijentisana na djelatnosti nego na prostor,odnosno koriscenje zemljista i vise je eksplicitno zainteresovana za sprodvodjene i faktore odlucivanja.
Strukturni planeri traze normativno misljenje,analiticko misljenje,futurisitcko misljenje,strategijsko misljanje.
Na tehniku se gleda kao na vazne novelirane metode popisa i analiza + tehnike za definisanje ciljeva i evaolacije.Blisko je vezana i ideja prilagodivog planiranja koje istice planersku funkciju kontrole snaga za razvoj i promjenu u drustvu u pozeljnim pravcima.A za ovo tehnike su vazne za razumjevanje sbaga koje opersiu i u definisanju manenvarskog prostora.
Strukturni planeri se razlikuju po dva nivoa preokupacija od urabanista i prostornih planera:po strukturalnom nivou i razvojnom nivou.
Razlicitost se podrazumijeva u „vodjenju promjena kroz vrijeme u saglasnosti sa politikama koje se formulisu”, i u „projektu finalnih planova lokalizovanoh promjenama za izvrsenje u bliskoj buducnosti”.

9.ADVOKATSKO PLANIRANJE

Advokatsko planiranje je misljanja da planer treba da bude protagonist posebnih potreba i pristupa njihovom resenju i da trazi tehnike kako bi unapred dao potporu nekom vaznom i ubjedljivom slucaju.

Opravdanje za takav pristup je cesto bazirano na skretanju paznje na neadekvatnost drugih pristupa planiranju prostora

10.PLANIRANJE KAO CIKLICAN PROCES

Isotrijsko iskustvo pokazuje da se u interakciji covjeka sa sredinom stalno desavaju promjene:radjanje,razvoj,propadanje pojava.Najveci problem je da se identifikuje „realni svijet „kao sistem u okviru koga djeluje i planiranje.U tom kontekstu planiranje usvajamo kao kontrolu i usmjeravanje promjena u pozeljnom i mogucem pravcu.
Takva polazna osnova prenijeta na planerski teren u uprostenom obliku pomaze da se identifikuju tri glavna elementa u cjelokupnom procesu promjena:razvojne promjene,prostorne promjene i promjene ponasanja.
Kao pristup ovim procesima promjena koje putem planskog koncepta zelimo da kontrolisemo i usmjeravamo mogu se usvojiti sledeci proncipi:
-mora se znati cio proces razvoja koji planiramo a svaki period treba definistai kao dio cjelokupnog toka kretanja;
-kao i sam razvoj i proces planiranja mora da se razmotri u sklopu efekata mehanizma povratne sprege.
Iz ovog pristupa treba da slijede odgovarajuci metodi rada i tehnike obrade ,potrebno je jos istaci dve kljucne stvari koje treba da vode proces planiranja ka realnom cilju.To su uloga i znacaj aspekta racionalnosti sa jedne strane i vremena s druge strane.
Racionalnost se moze posmatrati sa razlicitih uglova ali njegovo najrasirenije znacnje na polju planiranja je vodjenje istrazivanja ka najboljoj od svih varijanti u odnosu na usvojeni i verifikovane cijeline.To namece u toku izrade plana:
1.podjelu cijelog tehnoloskog proces planiranja u faze,pri cemu svaki zakljucak jedne faze logicno vodi dop druge,stim sto se kasnije uvjek moze provjeriti na bazi predhodnih vrijednosti.
2.uvodjenje kvantifikacije kao glavnog sredstva objezbedjenje i vida kontrole koja vodi smanjenju subjektivnih uticaja a omogucuje elemente za verifikaciju ma kog dijela u procesu rada.Prvi korak u procesu rada je odluka da se planira.Drugi korak predstavlja formulisanje ciljeva.
Dalji rad na planiranju kao ciklicnom procesu vezan je za tri toka,tok procesa.

Tok A – identifikovanje potencijala
Ne uzmiajuci u obzir da je teritorija koja se planira dinamicna tj uvjek u procesu mijenjanja,u vremenu i prostoru,otuda i informacija o toj teritoriji moraju da se obezbjede:
-kako se dijelovi teritorije i njihove veze mijenjju u vremenu i prostoru odnosno kako se ta teritorija mjenja.
-sta je uzrokovalo ove promjene koje su notirane.
-trend razvoja
Tok C – formulisanje programskih projekcija razvoja
Kako su sve projekcije direktno vezane za prirodu i ponasanje covjeka-otuda i koncepti planiranja treba da budu dovoljno flekisbilni u cilju da zadovolje razlicite aspiracije,tehnologiju i drustveno ekonomske vrijednosti koje se ocekuju.Na osnovu takvog pristupa moze se usvojiti da i projekcije koje su vazan dio plana treba izraziti ciframa koje leze izmedju izvjesnih nivoa vjerovatnoce.
Tok B – konceptualizacija modela
To znaci da u ovoj fazi zelimo da predvidimo ponasanje sistema kao cjeline.

11.TEORIJA ODLUCIVANJA KAO ELEMENT PROCESA

Odlucivanje je sastavni dio procesa planiranja.Za to je korisno uciniti osvrt na teoriju odlucivanja.Postoje tri elementa za donosenje odluka:
1.ustanovljenje cinjenicnih informacija o raspolozivim opcijama
2.Definicija vrijednosti
3.Postupak koji ce se uciniti sa ostalim neizvjesnostima.
Vecina metoda racionalnog resavanja problema koja je sada u upotrebi u urbanistickom planiranju-najjacu poenti stavlja na prvi od tri gornja elementa a nesto manji znacaj pridaje ostalim elementima.
Donosenje neke odluke u stvari je biranje izmedju alternativa.Svaki takav izbor pravi se sa izvjesnim stepenom znanja o mogucim posledicama ali takodje sa znatnom mjerom neizvjesnosti.
Jedna generalna tacka o prostornom i urbanistickom planiranju i otuda odlucivanju u planiranju mora se ovde naglasiti.Kao osnova uproscavanja prostorno planiranje se cesto predstavlja kao djelatnost koja se razlaze u vise komponentnih dijelova-tipova problema ili teritorija-koji zahtjevaju izvjesnu vrstu postupaka u okviru nekog datog perioda.

Ovo mora biti akceptirano jer se radi o uproscavanju.Planiranje je kontunualna djelatnost koja istinski bezkrajna.Teroija odlucivanja je zainteresovana za analiziranje kako se moze napraviti pogodan izbor u situacijama gdje postoje alternative.
Logicna odluka zavisi od dobro definisanog stanja viseznacnosti i dobro definisanog niza alternativa.Ovo ukljucuje dekompoziciju neke situacije u njene razne komponente,rasvetljavanje ma kojih viseznacnosti za analize.Dakle selekcija morada se napravi sto je racionalnije moguce.
Teorija odlucivanja istice potrebu za konzistentnim oblikom uporedivosti izmedju alternativa pre nego sto se napravi izbor inace tu ne bi bilo stava za analiticko rezonovanje.Tako mjerenje postaje presudno za donosenje odluke a o mjerenju mogucih efekata situacije dva vazna komplementarna koncepta su ukljucna – vrijednosti i neizvjesnosti.
U situaciji odlucivanja odstraniti stoje moguce vise dvosmislenosti pomocu analize i mjerenja vrijednosti i predvidivosti raznih efekata i ma kojih ostalih ne jasnoca a onda obaviti postupak kao takav.U selekciji pozeljne opcije izmedju svih drugih opcija koje su raspolozive razmatramo i vagamo dva posebna aspekta svake opcije:koliko je izvjesno da ce se doci do cilja i koliko bi to doprinijelo nasem blagostanju ako se to sprovede.Teorija odlucivanja pruza veoma pogodan okvir za prostorno i urbanisticko planiranje i pomaze raznasnavanju kako uslova za proces kao cjelinu tako i njegovih konstitutivnih dijelova.Konceptualizovan proces planiranja objedinjuje ove poglede a pristup strateskog izbora koji oslanja se na koncepte teorije odlucivanja.

12.DEMOGRAFSKI ASPEKT POPISA

Kao i u drugim zemljama tako i u nasaoj popis stanovnista se vrsi redovno tj svakih 10 godina.Cesto u nasoj planerskoj praksi moramo vrsiti noveliranje informacija dobijenih po poslednjem popisu ,da bi smo imali stanje u odredjenom trenutku sa kojim startuje nas proces planiranja.U tom slucaju moraju se razmotriti sledeci faktori:
a)Broj stanovnika u vrijeme poslednjeg popisa
b)povecanje u gradskim opstinskim i regionalnim okvirima od poslednjeg popisa do tekuceg datuma koji nas interesuje.Prorodno povecanje je razlika izmedju godisnjeg proracuna stopa radjanja i umiranja sumiranih za sve godine od poslednjeg popisa.
c)proracu neto migracije ili emigracije za isti period.

Uspjesna primjena bilo kog metoda za proracun zavisi od realnog predvidjanja tri osnovne stope stanovnistva:stopa radjanja,stopa umiranja,i stopa starosti pri zenidbi.
Mapa sa tackastim prikazom je veoma korisna za ilustrovanje distribucije stanovnistva.Jedna tacka prikazana na odgovarajucoj geografskoj lokaciji moze na primjer da prikazuje 100 lica itd.

13.FUNKCIONALNI ASPEKT POPISA

-ZAPOSLENOST
Postoje dva faktora koja treba obraditi :
a)distribucija radnih mjesta do koje se dolazi iz popisa zaposlenih
b)distribucija radne snage do koje se dolazi iz popisa stanovnistva
Distribucija radnih mjesta
Sva radna mjesta klasifikovati prema:
1)Lokaciji (po statickim i popisnim krugovima odnosno mjesnim zajednicama)
2)aktivnosti
Pojedinacni uslovi za dobru klasifikaciju su:
-klasifikacija treba jedino da obuhvati djelatnosti bez mjesanja ovih sa prostorom
-klasifikacija treba da je fleksibilna u tom smislu da moze biti upotrijebljena bilo u detaljnoj formi,bilo u sumarnom obliku,kao i da omoguci razlicite forme ponovnih kombinacija bez same promjene klasifikacija
-klasifikacija treba da se bazira na stanju koje obradjivac vidi na licu mjesta tj uz minimum licne klasifikacije
-podaci treba da se podnose na najmanju prostornu jedinicu koja je usvojena
-klasifikaciona sema treba da obradi podatke tako da su povoljni za masinsku obradu
3)Broju zaposlenih radnika
Ovaj broj ce se dobiti iz upitnika koje popunjavaju preduzeca i institucije.Popis mora takodje da obuhvati male radne organizacije i lica sa samostalnim zanimanjem.
Ovi rezultati su potrebni za analizu radnih putovanja da bi se proracunala distrubucija kolskih putovanja kao osnova za proracun buduce ekonomske aktivnosti i buduceg rasporeda zaposlenosti.
Distribucija radne snage
Ovi podaci se dobijaju iz opsteg popisa stanovnistva.Jedan prostiji ali amnje pouzdan metod je da se primjene stope aktivnosti za glavne sektore zaposlenosti na raspored stanovnistva iz popisa stanovnistva.Gde se primjenjuje socioloski popis treba ukljuciti i pitanja o zaposlenosti u upitnik.Ipak potrebni su veci uzorci u cilju

da se dobije statisticki pozudano domacinastvo i licni podaci npr uzorak 5% stanovnistva od milion.

-<u>EKONOMSKI POPIS</u>

Potrebno je prikupiti podatke:

-vezane za razvojne potencijale i kretanja,

-vezane za tekuci opremu

-vezane za upotrebu inovacija

-vezane za obim razmjene sirovina

-zemljisne vrijednosti

-stope rasta

-rente

-obrt trgovine na malo

-bilans formiranja i raspodjele u regionu u datom momentu

14.PROSTORNI ASPEKT POPISA

Popis namjene povrsina zemljsita.

Moze se slobodno reci da je karta namjene povrsina planerska enciklopedija.Potrebno je popisati zemljiste i prostor po nekoj sistematickoj bazi sto vodi do upotrebe nekog klasifikacionog sistema a ako je na raspolozenju i sistem za obradu podataka onda je KOD SISTEM za preporuku.Klasifikaciju mozemo definisati kao sistemsko sredstvo grupisanja slicnih kategorija namjene povrsina koje odgovaraju nekim predodredjenim namjenama (industrije,skole,bolnice,..).Dok je kod sistematsko sredstvo za predstavljanje namjene povrsina koja je na linij sa ovim namjenama.

Pogodnosti standardnog klasifikacionog sistema su:

a)uproscava probleme komunikacija medju planerima

b)dozvoljava da se naprave uporedne analizne a to znaci da omogucuje sistematsko istrazivanje

c)za posebne istrazivacke projekte moze se ukazati potreba da se planiraju specijalne kategorije namjene zemljista (turizam...)

d)radi lakseg prakticnog sprovodjenja ovog popisa podijelicemo ga na :

1)regionalni popis namjene zamljista

2)urbani popis namjene zemljista

Regionalni popis namjene zemljista pokazuje geografski polozaj i ospeg svake glavne namjene zemljsita:

-stambene namjene,

-posloven

-industrije

-veci javni objekti (skole,univerziteti,..)

-otvoreni prostori
-specijalne teritorije (rudnici,kasarne...)
Urbani popis namjene zemljsita
Ovaj popis treba da sadrzi jos detaljnije informacije.Postije glavna tipa ovog popisa
a)terenski popis-obcino preraste u tip karte sa fondom podatka
b)terenski intervju (popis vlasnistva posjeda)-obicno preraste sistem podataka po karticama

15.SMJERNICE ZA OSTVARIVANJE PLANOVA

Obuhvataju:
1) Opste smjernice koje proizilaze iz zemaljskog plana
2) Posebne smjernice- planski ciljevi i koncepcije regionalnih planova i politike za njihovo sprovodjenje sa sastavnim mjerama i instrumentima primjenjuju se i razradjuju kroz prostorne planove podrucja posebne namjene , urbanisticke planove kao i kroz planove drugih naselja. Ovi planovi se odnose na:

- koriscenje prostora i prirodnih resursa,
- infrastrukturne koridore
- razmjestaj industrije
- usmjeravanje procesa urbanizacije (demografski, funkcionalni prostorno-fizicki tokovi),
- mjere zastite zivotne sredine
- zastita nepokretnih kulturnih dobara;

3) Posebne smjernice za urbanu sredinu
4) Smjernice za primjenu djela likovnih umjetnosti u oblikovanju prostora
5) Smjernice za realizaciju plana za neposredne sluzbe primjene

16.ZASTITA ZIVOTNE SREDINE

Zaštita životne sredine podrazumijeva skup različitih postupaka i mjera koji sprečavaju ugrožavanje životne sredine s ciljem očuvanja biološke ravnoteže. Svaki poremećaj stanja životne sredine dovodi do ekoloških poremećaja i poremećaja socijalnih odnosa koji su međusobno povezani i uslovljeni. Upotreba moderne tehnologije dovodi do opšteg progresa društva ali ta tehnologija mora biti praćena odgovarajućim mjerama prevencije. Ciljevi zaštite zivotne sredine su zaštita očuvanja zdravlja i života ljudi, kvaliteta ekosistema, zaštita biljnih i životinjskih vrsta i kulturnih dobara čiji je tvorac čovjek, očuvanje ravnoteže i ekološke stabilnosti prirode i racionalno i adekvatno korištenje prirodnih resursa. U vezi sa zaštitom, obnovom i unapređenjem narušenih i degradiranih sistema flore i faune neophodno je oslanjati se na procese planske

revitalizacije i rekultivacije kao i na procese spontane revitalizacije. U cilju toga potrebno je primjenjivati: vegetacijske mjere zaštite, fitosanaciju, podizanje filtracionih pojaseva na zagađenim rijekama, ekološko inženjerstvo.

17.ANALIZA UTICAJA ZIVOTNE SREDINE

Je metodologija koja objedinjava interese sredine u procesu planiranja, razvoja i upravljanja. Cilj analize životne sredine je preventivna zaštita od propadanja sredine, jer preventiva od negativnih uticaja je efektnija i efikasnija od popravljanja štete i pročišćavanja zagađene sredine. Budući da ekonomska razmatranja u planu razvoja teže kratkoročnom i striktno kvantitativnom efektu, razmatranja sredine teže ka dugoročnom i kvalitetnijem efektu. Analiza uticaja sredine ima za cilj pomirenje ekoloških i ekonomskih razmatranja i vrijednosti. Ova analiza obezbjeđuje informacije onima koji odlučuju o:

- interesima sredine i naselja
- preovlađujućim uslovima i problemima
- predvidljivim budućim konfliktima sa prinudama koje nameće sredina
- sugerisanim promjenama u programima, projektima i politici razvoja

Međutim, bez odgovarajuće politike i strategije ne može se ostvariti željeni cilj, tako da ova analiza ne vodi automatski do boljeg planiranja i upravljanja nego stvara povoljnosti za uravnoteženiji dugoročno-održivi razvoj.

18.PROSTORNI ASPEKT POPISA U SKLOPU IDENTIFIKACIJE POTENCIJALA

Korisno je posebnu paznju pokloniti slobodnom zemljistu i u ti svrhu ono se tretira kao specijalna kategorija u kdou namjena zemljista.Povrsine slobodnog zemljista se kartiraju zajedno sa sugestijom o njihvoj budućoj upotrebi.To se obicno naziva karta zemljisnih potencijala.

19.PROSTORNA MOGUCNOST RAZVOJA SA ASPEKTA NAMJENE POVRSINE

Analiza karakteristika postojece namjene povrsine i izgradjenih terena otkriva da ce sljedeci faktori uzrokovati pragove:

1) postojeca izgradjena teritorija
2) parkovska povrsina

3) tereni specialne namjene

Valorizaciom postojeceg stambenog i drustvenog fonda oznacene su povrsine koje pokrivaju objekti zadovoljavajuceg standarda kao i oni koji spadaju u nizak standard.
Objekti koji zadovoljavaju savremene standarde ukljuceni su u prvu liniju praga jer na te povrsine nemozemo racunati kada se radi o smjestaju novih stanovnika. Tereni sa objektima niskog standarda tretirani su kao zemljiste povoljno za razvoj uz dodatne troskove.
Parkovska povrsina je predodredjena kao otvoreni zeleni prostor pa i na ovu povrsinu nemozemo racunati kao raspolozivu za stambeni razvoj.
Tereni specialne namjene su predmet zastite spomenika i prirodnih vrijednosti pa su otuda tretirani kao ogranicenja za razvoj jer na ovo zemljiste nemozemo racunati.
Parcialna sinteza prikazuje prostorne mogucnosti sa aspekta namjene povrsina. Ona oznacava zemljiste koje je neposredno povoljno za razvoj i zemljiste koje je nepovoljno. Ostalo zemljiste pripada medjukategoriji koje je povoljno uz izvjesne dodatne troskove.

<u>20.NABROJATI CILJEVE URBANISTICKOG RAZVOJA</u>

Postoji mnogo tipova ciljeva u prostornom i urbanistickom planiranju. Neki datiraju od ranije a neki su novijeg datuma; neki su zajednicki za zemlje u razvoju, a drugi pak u starijim razvijenijim drustvima.
ESTETSKI KVALITET a narocito vizualni kvaliteti urbane i regionalne sredine su jedan od najstarijih ciljeva planiranja. Savremeno gradsko planiranje nastalo u evropi i sjevrnoj americi na pocetku ovog vijeka bilo je pod jakim uticajem vizuelnih estetskih ciljeva.
ZDRAVI I HIGIJENSKI ZIVOTNI USLOVI a narocito oni koji se primjenjuju na stambene teritorije predstavljaju cilj cija se primjena vezuje za samo porijeklo savremenog planiranja.
EKONOMSKO „ZDRAVLJE“ gradova postalo je jedan od glavnih planerskih ciljeva. Sve veca vaznost ekonomskog razvoja, ekonomsko zdravlje i rast definisu se kao ciljevi koji su bar dio preokupacija prostorno fizickog planiranja. Ovo zbog toga sto ekonomske aktivnosti zauzimaju zemljisne teritorije a osjetljive su na lokaciona srodstva oba faktora uticu na potencijale za ekonomski rast.
Ovo pitanje lokacionih sredstava ili pristupacnosti odnedavno je postao vodeci cilj prostornog planiranja.

Ovo su samo neki od vaznih ciljeva koje planeri postavljaju u okviru svog rada.
Ali, netreba izgubiti iz vida da je SVESTRANOST jedna od karakteristika koje definisu prostorno i urbanisticko planiranje. To je teznja za ukupnim blagostanjem drustva onoliko kolko na zivotne uslove moze da se utice kroz prostornu sredinu. Sistemski gledano svestranost se odnosi na svjesnost da je grad sistem medjusobno povezanih drustvenih i ekonomskih varijanti koje se prostiru u teritoriji.
Posebni ciljevi za stambene djelatnosti mogu se izraziti u vise oblika elminisanje dotrajalih stanova u okviru izvjesnog vremena, zatim obezbjedjenje stanova za domacinstva radi reduciranja prenaseljenosti.
Rekreacione aktivnosti ili „otvoreni prostor" kao predmet posebnih ciljeva predstavljaju dio historije planiranja. One imaju negativne i pozitivne aspekta – reduciranje prenatrpanosti i monotonije u boravku i radu u nekoj sredini i obezbjedjenje zelenih povrsina i objekata za spoljne rekreacije ukljucujuci organizovane sportove i igre.
Jedan od najnovijih planskih ciljeva je FLEKSIBILNOST. Novina ovog cilja ocigledno reflektuje rastucu svjesnost planera i njihovih klijenata o ubrzanom koraku drustvenih, ekonomskih i tehnoloskih promjena i rezultirajuce povecanje stope propadanja fizicke sredine kako njenih komponentnih djelova tako i njihovog uredjenja u odnosu jednih na druge.

21.OBJASNITI KLASIFIKACIJU METODA PROGNOZIRANJA U IZRADI STRATEGIJE RAZVOJA

Postoje dva različita tipa prognoziranja: metod eksploatacije koji djeluje logično polazeći od sadašnjosti (obuhvata: metod „scenario", „delfi" metod i morfološki metod) i metod normativnog prognoziranja koji počinje sa identifikovanjem nekog poželjnog sadržaja u budućnosti, a zatim povratno (metod normativne relevantnosti, metod sistemske analize).
Metod „scenario" podrazumijeva intelektualno učešće u znatnoj mjeri. Pokušava da postavi logične sekvence događaja radi demonstriranja kako se može proizvesti buduće stanje korak po korak.
„Delfi" tehnika-osnova rezonovanja po ovoj tehnici sastoji se u tome da eksperti u nekom posebnom polju mogu da prave svoje sopstvene prognoze koje bi zatim mogli da modifikuju kada im se da slična prognoza nekog drugog eksperta.

Morfološki metod-može se definisati kao uređen način gledanja na stvari da bi se postigla neka sistematična perspektiva svih moućih rješenja o nekom datom problemu širih razmjera. Metod rada se sastoji u tome da se definišu svi bazični parametri koji se primjenjuju na neku situaciju, zatim se detaljno ispita svaka moguća kombinacija, bez bilo kakvih predodređenosti o tome šta je, a šta nije relevantno.

Sistemske analize-treba ih shvatiti kao način mišljenja izražen u sledećim osnovnim principima:

- potrebno je upoznati cio proces razvoja koji se planira
- kao i sam razvoj tako i proces planiranja shvata se u okviru dejstva povratne sprege
- odnos između cjeline i dijelova uređen je na hijerarhijski način: određena prostorna cjelina (grad, opština) sastoji se od podsistema (mjesna zajednica).

22.BUKA I VIBRACIJE

Buka predstavlja svaki neželjeni i neprijatan zvuk koji dopire do sluha čovjeka, a zatim složenim mehanizmom do mozga i nervnog sistema. Buku karakteriše intenzitet tj. jačina buke a izražava se u decibelima (dB). Intenzitet buke od 30-40 dB je optimalan i ne šteti zdravlju čovjeka, a buka preko 120 dB je posebno opasna i izaziva bol. Osnovni izvori buke su: saobraćaj, industrija i sredstva telekomunikacije. Vibracije podrazumijevaju svaki potres, oscilacije čvrstog materijala, koje se direktnim dodirom mogu prenijeti na čovjeka. Osnovni izvor vibracija su pokretanje mašina, motora, alata, kao i vibracije tokom transporta. Veoma važan izvor buke i vibracija je drumski saobraćaj. Zaštita od buke na saobraćajnicama može se realizovati postavljanjem zvučne izolacije tj. pregrade koja apsorbuje zvuk i sprečava njegovo prostiranje. Smanjenje buke može se takođe postići izgradnjom tunela kao i prevlačenjem puta posebnom podlogom za zvučnu izolaciju.

23.NAVESTI I OBJASNITI PRISTUPE IZBALANSIRANOG I ODRZIVOG PROSTORNOG RAZVOJA

Cjelokupan proces se razvija, uredjuje i stiti, kroz sveobuhvatne planove prostornog uredjenja i kroz usaglasavanje planova i mjera od znacaja za prostor.

Pri tome se:

a) medjusobno usaglasavaju razliciti zahtjevi u odnosu na prostor i izmiruju se konflikti;

b) ispoljava predostroznost, prema pojedinim funkcijama i namjenama prostora.
Odrziv razvoj dovodi u sklad socijalne i ekonomske zahtjeve, sa ekoloskim funkcijama prostora i vodi stabilnom i odmjerenom uredjenju prostora.
Time se:
a) jamci slobodno razvijanje licnosti i odgovornosti;
b) stite i razvijaju prirodni temelji zivota;
c) stvaraju lokacioni uslovi za privredni razvoj;
d) dugorocno drze otvorenim mogucnosti koristenja prostora;
e) stvaraju zivotni uslovi podjednakih vrednosti u svim delovima prostora.
Razvoj, uredjenje i zastitu dijelova prostora, prilagodjavati osobenostima i zahtevima celokupnog prostora; razvoj, uredjenje i zastita cjelokupnog prostora mora uvazavati osobenosti i zahteve pojedinih delova prostora (princip “uzajamne saradnje“).

24.DOKUMENTI PROSTORNOG UREDJENJA (član 15)
1) Dokumentima prostornog uredjenja odredjuju se organizacija, namjena i nacin koristenja i upravljanja prostora i kriterijumi i smjernice za uredjenje i zastitu prostora.
2) Strateski dokumenti prostornog uredjenja su:
a) strategija prostornog razvoja;
b) strategija prostornog razvoja podrucja posebne namjene;
c) prostorni plan;
d) prostorni plan podrucja posebne namjene;
e) zajednicki prostorni plan za teritorije dvije ili vise jedinica lokalne samouprave;
f) prostorni plan jedinice lokalne samouprave i,
g) urbanisticki plan.
3) Sprovedbeni dokumenti prostornog uredjenja su:
a) zoning plan;
b) regulacioni plan;
c) urbanisticki projekat i,
d) plan parcelacije.
4) Strategije, prostorni i urbanisticki planovi su razvojni, strateski dugorocni dokumenti prostornog uredjenja kojima se definisu osnovni ciljevi i principi razvoja u prostoru. Strategije se odnose za period do 10 godina, dok se prostorni i urbanisticki planovi donose za period do 20 godina.
5) Zoning plan, regulacioni plan, urbanisticki projekat i plan parcelacije su sprovedbeni, odnosno tehnicko regulativni dokumenti prostornog uredjenja na osnovu kojih se definisu uslovi

za projektovanje i izvodjenje objekata. Sprovedbeni dokument prostornog uredjenja vazi do njegove izmjene ili do donosenja novog.
6) Planski period za koji se donosi dokument prostornog uredjenja definise se odlukom iz clana 30 ovog zakona.